

PAUKUN VARJO

Kun hiljaisuus laskeutui Lapualle

Marjo Ojalammi

PAUKUN VARJO

Marjo Ojalammi

PAUKUN VARJO

Kun hiljaisuus laskeutui Lapualle

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

Copyright © Marjo Ojalammi 2026

Kansi ja taitto: Marjo Ojalammi

Kannen kuva: etukansi: Gemini (AI)

Kustantaja: Bona Anima, Kerava, Suomi, 2026

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

ISBN 978-952-69851-7-6 (pehmeäkantinen)

Omistettu kaikille heille, joiden sydämissä Lapuan huhtikuun kolmastoista päivä vuonna 1976 yhä elää – arpena ja ikuisena kaipauksena.

*Kyllähän soon sillä lailla, notta vasta silloon, ku ihminen
aiva oikiasti hoksaa sen oman juttunsa, hän löytää myös si-
jansa historian kulus.*

Sisällysluettelo

<i>Kyllähän soon sillä lailla, notta vasta silloin, ku ihminen aiva oikiasti hoksaa sen oman juttunsa, hän löytää myös sijansa historian kulus.</i>	7
Helsinki, 2026	13
Lapuan piinaviikon muistot, Marianne	14
Lapua, tikkutiistai, 13. huhtikuuta vuonna 1976	19
Jaana, seitsemän ja puoli vuotta	20
Aino-mumma, 65 vuotta, Marin anoppi	24
Lapua, kellokeskiviikko, huhtikuun 14. päivä vuonna 1976 ..	31
Jaana	32
Kiirastorstai, huhtikuun 15. päivä vuonna 1976	42
Esteri-mamma, 56 vuotta, Marin äiti	43
Taneli-paappa, 58 vuotta, Marin isä.	45
Jaana	49
Aino-mumma, 65 vuotta	51
Helsinki, 2026	53
Marianne	54
Lapua, pitkäperjantai huhtikuun 16. päivä vuonna 1976	58
Aino-mumma	59
Jaana	62
Esteri-mamma	65
Taneli-paappa	68
Helsinki, 2026	71
Marianne	72

Lapua, lankalauantai, 17. huhtikuuta 1976	75
Taneli-paappa.....	76
Esteri-mamma.....	79
Aino-mumma	81
Jaana.....	83
Lapua, ensimmäinen pääsiäispäivä, sunnuntai 18.4.1976.....	86
Esteri-mamma.....	87
Aino-mumma	88
Taneli-paappa.....	89
Jaana.....	90
Helsinki, 2026.....	93
Jaana, pian 58 vuotta	94
Marianne	97
Lapua, toinen pääsiäispäivä, maanantai 19.4.1976	99
Aino-mumma	100
Esteri-mamma.....	102
Jaana.....	104
Taneli-paappa.....	107
Lapua, hautajaispäivän aamu, lauantai 24.4.1976	111
Esteri-mamma.....	112
Taneli-paappa.....	115
Jaana.....	116
Aino-mumma	117
Lapua, hautajaispäivän ilta, lauantai 24.4.1976	121
Esteri-mamma.....	122
Aino-mumma	125
Taneli-paappa.....	127

Jaana	129
Helsinki, 2026	132
Marianne	133
Jaana	142
Helsinki, 2026	149
Marianne	150
Lapua 9.4.1977, lankalauantai	154
Jaana	155
Esteri-mamma	158
Taneli-paappa	160
Lapuan, onnettomuuden vuosipäivä 13.4.1977	162
Esteri-mamma, 57 vuotta	163
Taneli-paappa, 59 vuotta	167
Jaana, kahdeksan ja puoli vuotta	170
Aino-mumma, 66 vuotta	171
Helsinki, 2026	174
Marianne (ja Jaana)	175
Lapua vuonna 1981	185
Esteri-mamma, 61 vuotta	186
Taneli-paappa, 63 vuotta	189
Lapua huhtikuun 13. päivänä vuonna 1986	194
Taneli, 68 vuotta	195
Esteri-mamma, 66 vuotta	201
Helsinki, 2026	210
Jaana	211
Marianne	216

Lapua vuonna 1996	222
Esteri, 76 vuotta	223
Lapua, 2026	227
Jaana	228
Marianne	233
Jaana	237

Helsinki, 2026

Lapuan piinaviikon muistot, Marianne

Se pääsiäisviikko oli alkanut aivan tavallisesti – tai oikeastaan tavallista iloisemmissa merkeissä. Niin äiti on minulle kertonut. Vaikka kevät oli edistynyt mukavalla vauhdilla, maassa näkyi vielä, erityisesti metsän reunoilla ja muilla varjopaikoilla, vähäisiä likaisenharmaita lumikasoja. Maisemat näyttivät yhä melko ankeilta, sillä vihreys ei ollut vielä murtautunut esiin. Mustat kynnöspellot saivat kuitenkin maanviljelijöissä aikaan toiveikasta levottomuutta; pian päästäisiin tositoimiin. Jotkut innokkaimmat olivat jo lannoittamassa lehmänlannalla pellojaan ja kalkitsemassa tulevia kylvömaitaan.

Työläiset työskentelivät Lapuan monilukuisissa yrityksissä, ja yrittäjät suunnittelivat toimintojaan niin, että myös he voisivat rauhoittua pääsiäisen pyhiksi. Eläkeläiset ja ne, joilla oli aikaa ja mahdollisuus keskittyä pihatöihin, haravoivat edellisenä syksynä pihalle pudonneita lehtiä ja keräsivät risuja, joita talven lumikuorma ja tuulet olivat katkoneet pihakoivuista. Sieltä täältä kohosi taivaalle pieniä savupatsaita ja kauppalalaisten nenissä haisi savu. Se tuntui monesta mukavalta ja toi toivoa kaiken uudistumisesta. Kesä olisi lähellä.

Työläisille kesä merkitsi kesälomaa; aikaa, jonka voisi viettää aivan niin kuin itse halusi. Ei tarvinnut kiirehtiä

varhain aamuisin työmaille, ei leimata kellokorttia ja suorittaa usein melko yksitoikkoisia työtehtäviään ja myöhään ilta-päivällä leimata jälleen kellokorttinsa ja kiiruhtaa kaupan ja lasten hoitopaikan kautta kotiin, jossa monilla odotti vielä toinen työpäivä ruuanlaiton, kodinhoidon ja lasten parissa.

Isoäitini Mari oli ollut pääsiäisihminen. Hän oli valmisteellut pääsiäisen viettoa jo edellisviikosta alkaen; leiponut, koristellut kotia ja patistanut äitiäni Jaanaa ja enoani Mattia keräämään pajunoksia pääsiäistä varten. Pajuja kasvoi runsaasti pihamaan etelänpuoleisessa päädyssä. Se olikin lapsille mieluisaa puuhaa, koska se merkitsi sitä, että he saivat koristella niistä kauniin värikkäitä virpomaoksia. Isoäitini oli ostanut osuuskaupasta värikkäitä höyheniä ja punaista ja keltaista kreppipaperia, joita voi kiinnittää virpomavitsoihin.

Äitini oli ollut innoissaan. Tuleva lankalauantai merkitsi sitä, että hän saisi pukeutua *trulliksi* eli noita-akaksi, värittää poskensa ja huulensa äitinsä huulipunalla ja piirtää pisamia poskilleen ja nenälleen äitinsä kulmakynällä. Tavallisesti mummoni oli ollut tarkka meikeistään; hän piti meikkipussiaan korkealla kylpyhuoneen peilikaapin päällä. Olisihan äitini tietysti halutessaan voinut ottaa keittiöstä *kaahimalavittan*, niin kuin hän emännänjatkosta kutsui, ja nousta sille, ja siten hän olisi päässyt käsiksi mummoni kaunistautumisvälineisiin. Mutta äitini ei halunnut. Hänet oli opetettu kiltiksi ja tottelevaiseksi. Ja sellainen hän halusi myös olla.

Minusta muuten tuntuu vähän hassulta ja ainakin omituiselta kertoa isoäidistäni, Marista, koska en ole koskaan häntä edes tavannut, ja kuollessaan hän oli ollut niin kovin nuori! – Hän ei todellakaan ollut mikään isoäiti tai mummo,

vaan nuori, elämää ja tulevaisuuden uskoa uhkuva, työssä-käyvä perheenäiti. Ei hän koskaan saanut tai ehtinyt olla minulle isoäiti tai mummo. En kuitenkaan oikein tiedä millä nimellä häntä tässä kutsuisin... Ehkä kerron hänestä vain nimellä Mari; niin on minulle helpompaa ja jotenkin luontevampaa. Eli isoäitini on tästä lähtien Mari, ja voisin käyttää myös äidistäni, ainakin joissakin kohdissa, hänen etunimeään Jaana. Minut on taas nimetty isoäitini nimeä mukailleen Mari-anneksi.

Jaana oli odottanut erityisen innokkaasti pääsiäisviikon loppupuolella olevaa lankalauantaita. Hän tiesi, että silloin koittaisi se hauskin pääsiäisen osuus. Se oli se päivä, kun lapset saivat luvan kiertää kylän talosta taloon virpomassa, joka taas merkitsi sitä, että sai sonnustautua joko hienoon – tai karmeaan, kuinka kukin sen ajatteli – noita-akan eli *trullin* asuun. Marilla oli tapana varustaa Jaana aina matkaan myös kuparisella kahvipannulla, johon oli kätevä kerätä virpomisesta saatava palkka eli kaikki karkit ja keksit ja kirjavissa kääreissä olevat suklaiset pääsiäismunat, joita he saivat.

Jaana rakasti erityisesti suklaamunia. Ne näyttivät niin kauniilta ja maistuivat parhaimmilta, mutta kaikkein parasta oli, että niistä löytyi yleensä hienoja pieniä sormuksia. – Joskus tietysti niissä oli jotakin muutakin pientä mukavaa, mutta sormukset olivat äitini mielestä aivan parhaita. Oli miltei aivan mahdotonta malttaa kävellä kotiin asti, jotta saisi kuoria ja syödä munat, niin että niiden sisuksien aarteet tulisivat esiin!

Mattia ei vielä laskettu osallistumaan virpomiskierrokselle, mutta kyllä Mari aina hankki muutamia suklaamunia myös kotiin Mattia varten, mutta eipä Matti piitannut

Huhtikuun 13. päivänä 1976 kello 7.42 aika pysähtyi Lapualla. Patruunatehtaan räjähdys repi rikki rakennuksia, mutta vielä syvemmälle se viilsi yksilöiden, perheiden ja yhteisön sisimpään. **PAUKUN VARJO** on riisutun rehellinen ja psykologisesti tarkkanäköinen kuvaus siitä, miten trauma ei kysy lupaa, vaan asettuu taloksi sukupolvien ketjuun.

Tarina kulkee neljän sukupolven matkassa läpi viiden vuosikymmenen, aina onnettomuuden 50-vuotismuistovuoteen 2026 saakka. Se porautuu pohjalaiseen mielenlaatuun - siihen lujuteen, joka kantaa läpi harmaan kiven, mutta myös siihen vaikenemiseen, joka voi muuttaa surun raskaaksi perinnöksi.

Teoksen vahva eteläpohjalainen murre antaa äänen niillekin tunteille, joille ei kirjakielessä löydy sanoja. Se on kertomus menneisyyden haamusta, joka elää keittiönpöytien ääressä ja makuuhuoneiden hiljaisuudessa, kunnes joku uskaltaa katsoa varjoa silmiin.

Kirjailija, terapeutti ja teologi Marjo Ojalampi kuljettaa lukijaa läpi trauman ja surun vaiheiden kohti mahdollista sovitusta. Onko mahdollista katkaista sukupolvien takainen kierre ja löytää tie vapauteen, kun tragediasta on tullut osa omaa identiteettiä?

PAUKUN VARJO on väkevä psykologinen romaani selviytymisestä, jota ei mitata voimalla, vaan uskalluksella kohdata särkyminen.

